

9. Dices, saltem hinc necessario sequi, quod in genere causæ efficientis dentur duæ causæ totales ejusdem effectus, quia actus interior voluntatis effective movet facultates interiores ad actus externos: ergo si in voluntate est duplex actus, et uterque eorum sufficit per se ad motionem externam efficiendam, et actu influit suo modo, jam actus externus procedit a duplici principio naturali imperante, seu sufficiente. Respondetur primo, illos duos actus internos raro concurrere omnino simul physice, et in instanti, jam enim num. 3 notavi hanc simultatem non esse nobis necessariam ad ea, quæ tractamus, sed sufficere moralem. Deinde, si contingat simul haberi, dici potest, quod de aliis causis physicis responderi solet, quod licet utraque per se sit sufficiens, tamen quando simul æque applicantur, neutram agere tota virtute sua, et necessaria ad effectum. Denique in hujusmodi effectum nullum aliud est inconveniens, quia hæc efficientia, qua movet voluntas inferiorem aliquam potentiam ad suum actum non est nisi per naturalem consensum potentiarum, qua fit, ut posito in appetitu tali actu, seu voluntate, statim anima, in qua omnes potentiæ radican- tur, applicetur ad operandum per aliam potentiam, quod facere potest æque bene, sive per unum, sive per plures actus feratur voluntas in tale objectum, seu actionem externam.

10. Et hinc facilius est solutio ad secundum: nihil enim repugnat dari duo motiva respectu ejusdem medi, seu objecti voliti, dummodo motiones internæ voluntatis diversæ sint. Unde in voluntate divina, cujus actus non sumit speciem ex objecto externo, non solum res potest esse volita propter duplicem finem, sed etiam idem actus potest propter utramque rationem ferri ad tale objectum, quia altiori, et eminentiori modo omnia comprehendit. Tertium etiam ex dictis est facile, nam illa proportio sumpta ex motu et termino ejus, ad summum procedit respectu actus interni propter convenientiam in specificatione, non vero respectu medi externi, ut dictum est. Ad quartum respondetur imo sæpe accidere ut duo media eligantur ad eundem finem æque immediate, et sine subordinatione inter se, ut si unum non habuerit effectum, saltem aliud habeat, vel si utrumque habuerit, tanto existimantur melius. Quare si interdum aliqua duo non possunt simul eligi, solum esse potest, quia non possunt judicari simul utilia; et tunc argumentum proportionale factum non est

simile, quia nos tractamus quando unum medium simul judicatur utile ad plures fines. Ultimum argumentum solutum est in fine, num. 5.

SECTIO III.

Utrum possit homo simul intendere duos ultimos fines simpliciter et positive, et propter illos operari?

1. *Hic finis dupliciter consideratur.*—Finis ultimus simpliciter, ut supra dixi, et constat ex Aristotele 1, Ethicorum, c. 7 et 8, est finis perfectus, et bonum sufficiens, atque adeo maxime necessarium intendenti talem finem. Unde dupliciter apprehendi potest: primo sub ratione communi sufficientis boni, etc., non constituendo illum in una vel alia re determinate, et hic vocari solet finis ultimus formaliter, in quo non habet locum præsens quæstio, quia, cum concipiatur abstracte et confuse, clarum est non posse concipi nisi per modum unius: nam qui appetit esse beatus absolute et præcise, non potest in ipsa beatitudine varietatem, et multitudinem excogitare, donec de re cogitet, qua beatificandus est. Secundo igitur modo concipi potest ultimus finis ut constitutus in re aliqua, aut rerum collectione, qui dicitur finis ultimus realis, seu materialis: et de hoc est quæstio, an necessario sit unus tantum: agimus autem de fine intento ex formali, aut virtuali hominis intentione, quia de connaturali fine ultimo, ad quem homo tendit impetu naturæ, seu ordinatione divina, non est dubium quin sit unus, ut latius infra cum agemus de beatitudine, et de hoc fine procedunt duæ rationes ultimæ D. Thomæ, prima secundæ, quæst. 1, art. 5, quæ possunt etiam accommodari ad finem ultimum formalem: de quibus dicemus plura, sect. ultim. hujus disputationis.

2. Atque hinc oritur ratio dubitandi in hac quæstione, quia intentio hominis non tantum fertur ad verum finem, sed ad falsum etiam et apparentem: ergo quamvis in re ipsa non possint esse duo ultimi fines veri, possunt ab homine falso apprehendi, et existimari, sicut existimantur duo Dei, aut duo prima principia: ergo eadem ratione possunt appeti, et intendi duo fines ultimi simpliciter. Secundo, ut homo dicatur intendere duos fines, satis est ut saltem successive habeat hujusmodi duas intentiones, dummodo virtualiter utramque retineat, quamvis non actualiter. Jam enim supra diximus nos hic non agere de simultate

metaphysica, sed morali, vel virtuali; potest autem homo nunc intendere unum ultimum finem, verbi gratia, voluptatem et paulo post alium, verbi gratia, honorem, non retractando priorem intentionem; quæ est enim repugnantia in hoc? nam illæ duæ res, neque in esse rei inter se pugnant, neque in esse finis, quia utraque potest per se appeti ultimate in illa sistendo, et ad eam referendo omnia, quæ necessaria fuerint, in quo videtur ratio ultimi finis consistere. Tertio est vulgaris difficultas, nam qui peccat mortaliter, constituit finem ultimum simpliciter in creatura, sed potest quis simul peccare mortaliter diversis actibus, et circa diversas creaturas; ergo potest simul plures creaturas dirigere ut ultimos fines.

3. Advertendum est, res, in quibus ultimi fines constituuntur duobus modis intelligi posse esse distinctas, primo formaliter, et quasi specificè in ratione boni, seu convenientiæ, propter quam appetuntur: quomodo distinguuntur, verbi gratia, voluptas, honor et similia. Secundo potest distingui tantum materialiter et numerice, ut si quis, verbi gratia, appetat divitias in tanta quantitate, nihil curans quod sit in his, vel illis numero pecuniis. Rursus, plures fines ultimi intelligi possunt appeti, vel copulative appetendo habere utrumque simul, verbi gratia, voluptatem et honorem, vel tantum disjunctive, ut si quis appetat, vel voluptatem, vel honorem, et alterutrum consecutus, contentus esse velit.

4. *Prima assertio.*—Dicendum primo, fieri non potest ut aliquis copulative amet, et intendat duos fines ultimo totales et integros: unde si contingat amare plures res, seu plura bona, in eis, aliquo modo ultimate sistendo, non appetit illa ut fines ultimos totales, sed partiales; integrum autem ultimum finem constituit in collectione, seu aggregato earum. Hæc est sententia D. Thomæ 1, 2, quæst. 1, artic. 5, et prima ratio ejus est demonstratio, quia finis ultimus integer, et totalis est ille, quem homo appetit ut complementum suorum desideriorum, atque adeo ut bonum sibi sufficiens et aliis præferendum, ac maxime necessarium; sed, si homo simul appetat duo bona, impossibile est ut utrumque existimet esse tale, quale descripsimus debere ultimum finem, quia si unum existimatur sufficiens, alterum non potest reputari necessarium, quia sufficiens est quod non indiget alio, vel e contrario, si utrumque existimatur necessarium, in neutro quiescet appetitus: ergo neutrum erit integer finis ultimus.

5. Dices, unde constat totum illud esse de ratione ultimi finis, vel saltem cur non poterit homo hoc ignorare, et ita ex ignorantia saltem, appetere plures ultimos fines? Respondetur ad priorem partem, id constare ex ipsa vocis impositione, et ex communi hominum sapientum usu, qui hoc intelligunt per ultimum finem. Item, quia in hoc distinguitur finis ultimus et totalis a partiali, seu particulari fine. Ultimo denique ex re ipsa, quia constat, posse hominem intendere aliquid in quo plene quiescat, et ad quod dirigat se, et omnia sua quantum est ex modo appetendi, et intendendi talem finem: hinc ergo appellamus ultimum finem simpliciter. Unde ad alteram partem respondetur, quamvis possit homo speculative ignorare quid significet ultimus finis simpliciter, et ideo posse existimare se amare plura ut ultimos fines, tamen revera et practice, atque in exercitio non intendere illos, ut totales fines, sed ut partiales, quandoquidem ita appetit, ut non sit contentus altero, sed utroque aggregato. Atque hinc obiter constat non esse necessarium ut homo constituat hunc ultimum finem in una re, seu in uno bono, potest enim plurium collectionem appetere ut ultimum terminum suorum desideriorum: sic enim philosophi multi posuerunt beatitudinem vel in collectione bonorum temporalium, vel in eis simul cum virtute: neque in hoc est ulla repugnantia ex modo appetendi, vel ex ratione finis ultimi, ut ex dictis constat.

6. *Secunda assertio.*—Dicendum secundo, neque etiam disjunctive potest homo intendere plura bona distincta, et formaliter diversa, intendendo ea tanquam ultimum finem simpliciter, et totalem. De hac re nihil locutus est D. Thomas: probari ergo potest duobus modis, primo, quia intentio hæc objecti disjuncti quando objecta, seu bona, quæ in disjunctione ponuntur, sunt formaliter diversa, est inefficax respectu singulorum, et insufficientis ut moveat ad opus, et ad electionem faciendam: ergo non potest hæc esse sufficiens intentio ultimi finis. Antecedens declaratur primo, quia neutrum illorum bonorum absolute intenditur, sed quasi sub conditione, vel in defectu alterius. Deinde, quia cum bona sint formaliter diversa, licet fortasse unum, vel alterum medium possit ad utrumque conferre propter aliquam convenientiam, quam inter se habere possunt: tamen absolute et simpliciter indigent diversis mediis et electionibus: ergo illa intentio non est sufficiens ad

electiones faciendas, donec ad aliquod ex illis bonis determinetur: ergo quamdiu est sub disjunctione, neutrum illorum bonorum respicit ut ultimum finem simpliciter. Secunda ratio est, quia per talem intentionem, seu amorem, non potest utrumque illorum bonorum appeti ut necessarium vel sufficiens appetenti: ergo neutrum amatur per modum ultimi finis. Antecedens patet, quia quodlibet illorum bonorum amatur non simpliciter, sed in defectu alterius: ergo neutrum per se existimatur necessarium absolute, sed ad summum sub conditione, si aliud desit. Rursus, cum utrumque aliquo modo appetatur, utrumque censetur bonum appetentis, et cum sint bona formaliter diversa unum non confert ad bonitatem alterius, neque e contrario: ergo fieri non potest ut aliquod eorum appetatur tanquam per se sufficiens ad satiandum hominis appetitum: ergo revera neutrum amatur ut ultimus finis.

7. *Tertia assertio.* — Dicendum tertio, si bonum, quod amatur per modum ultimi finis, sit unum formaliter, seu ejusdem rationis, nullum est inconveniens, quod sub disjunctione appetatur ut obtinendum in hac, vel illa re numero diversa. Exempla sunt facilia: si quis, verbi gratia, canonicatum appetat, et in hoc constituat suum finem ultimum, bene potest sub disjunctione intendere hunc, vel illum, quicumque ille sit. Ratio est, quia tunc finis est unus formaliter, et illa distinctio numerica rerum naturalium nihil refert vel ad mutandam intentionem, vel ad satiandum hominis appetitum. Quod explicatur illa duplici ratione facta in precedenti assertione contrario modo inducta: primo quidem, quia illa intentio sufficit ad adhibenda media, et electiones faciendas usque ad assecutionem ipsius finis: quod si interdum necesse est adhibere aliquod speciale medium ad consequendum illum finem potius in una re quam in alia, illud est raro et per accidens, et tunc jam determinabitur intentio ad rem illam potius quam ad aliam: non quia habeat aliam rationem boni, nec quia censeatur sufficientior ad saturandum appetitum, sed quia accidit ut fortasse hic et nunc facilius acquiri possit, quam alia. Secundo, quia cum illis in rebus sit eadem ratio boni, quæ licet per se sufficit ad satiandum appetitum, qui non querit nisi tale ac tantum bonum, et in illo ponit finem suum.

8. *Objectio contra præcedentem assertionem.* — Sed objici potest, nam ille, qui sub dis-

junctione ita appetit duas res, revera utramque appetit: ergo non potest alterutra earum satiari: ergo non potest eas disjunctive appetere per modum ultimi finis, sed necessarium est, ut appetat aggregatum utriusque tanquam ultimum. Antecedens patet, quia si quis velit interficere Petrum, aut furari bona ejus, peccat peccato furti et homicidii: ergo signum est illum consentire in utrumque peccatum, atque adeo utrumque velle. Respondetur, eum, qui tantum sub disjunctione vult unum e duobus, revera non velle absolute et simpliciter utrumque. Quod patet primo, quia cum illo proposito stat voluntas efficax non committendi utrumque. Secundo, quia homo id tantum vult, quod sibi proponit per modum objecti, proponit autem sibi disjunctum, ut in alterutra parte exequendum, et non in utraque simul. Tertio, quia qui vult orare, vel eleemosynam facere, non ita meretur sicut ille, qui vult orare, et eleemosynam facere. Et idem est in malis objectis, præsertim si sint ejusdem rationis: qui enim proponit furari decem vel a Petro, vel a Paulo, non ita peccat, ac si proponeret furari decem a Petro, et decem a Paulo: ergo voluntas, quæ fertur ad aliquod disjunctum, non est absoluta respectu singularium partium, sed potius tantum secundum quid et quasi conditionaliter, et ideo si membra illa tantum materialiter diversa sint, illa voluntas æquivalet voluntati unius rei determinatæ habentis eandem bonitatem, vel malitiam: in illo autem exemplo in contrarium adducto, quia in singulis membris disjunctiones sunt malitiæ formaliter diversæ, ideo opus voluntatis ab utraque illarum partium sumit malitiam, quia non solum peccat voluntas absolute volendo pravum actum, sed etiam volendo illum sub conditione, scilicet in defectu alterius, et quia in eo casu in utrumque consentit saltem conditionaliter, ideo utriusque malitiam participat, quamvis utraque sit minor, quam si objectum esset copulative volitum. Unde propter eandem causam si quis consentiat in objectum disjunctum constans una parte honesta, et altera turpi, simpliciter peccat ea malitia, quam sub disjunctione appetit, ut si proponat subvenire proximo, vel ex propriis bonis, vel ex alienis, furando illa, si aliter non possit ei subvenire.

9. Ad argumenta initio facta, primum solutum est explicando primam conclusionem. Ad secundum vero facile respondetur, eum, qui mutat intentionem finis ultimi, hoc ipso retractare priorem intentionem, et ideo neque

actu, neque virtute intendere duos ultimos fines.

10. De tertio vero argumento multa scribuntur ab auctoribus, sed quando illa difficultas ad materiam de peccatis, in tract. 5, spectat, breviter est expedienda. Primo ergo respondet Adrianus, quodl. 5, art. 3, negando eum, qui peccat mortaliter necessario constituere ultimum finem suum increatura, quia revera non diligit illam plus quam Deum, imo nec plus quam rem aliam temporalem: qui enim peccat, verbi gratia, propter voluptatem carnis, non daret totam substantiam suam ut ea voluptate fruere brevi tempore: ergo non diligit illam voluptatem plus quam substantiam. Rursus, illemet, qui sic peccat propter concupiscentiam, fortasse non negasset fidem et religionem divinam, etiamsi oporteret totam substantiam perdere: ergo illemet amat Deum plus quam substantiam suam: ergo plus quam voluptatem: ergo signum est illum hominem, dum sic peccavit mortaliter, non amasse illam voluptatem plus quam omnia, nec plus quam Deum, nec per modum ultimi finis. Et similia argumenta multiplicat Adrianus, quæ magna ex parte congerit Medina: et juxta hanc sententiam est facilis responsio ad argumenta.

11. Tamen Cajetanus, Conradus, Medina et alii hanc sententiam communiter rejiciunt, asserentes, qui mortaliter peccat, constituere finem ultimum in creatura. Et videtur aperta sententia D. Thomæ 2, 2, quæst. 24, art. 10, ad 2, ubi dicit, *duplex est cupiditas; una, qua finis in creatura constituitur, quæ mortificat totaliter charitatem, cum sit venenum ipsius, etc.*, ubi necesse est loqui de fine ultimo. In eadem est sententia Scotus, in 1, dist. 1, q. 5, ubi dicit *peccatorem, quantum in se est, frui creatura; loquitur autem de fruitione simpliciter prout est ultimi finis.* Cui sententiæ favet modus loquendi sacræ Scripturæ ut est illud ad Philip. 3: *Quorum Deus venter est;* et illud Jerem. 3: *Me dereliquerunt fontem aquæ vivæ.* Unde sumitur ratio: nam qui peccat mortaliter, avertitur a Deo tanquam ab ultimo fine: ergo convertitur ad creaturam, ut ad finem ultimum. Juxta hanc vero opinionem ad difficultatem tactam respondent aliqui, peccatorem non converti ad creaturam, circa quam peccat, ut ad finem ultimum, sed ad seipsum, quem diligit plusquam Deum, juxta illud Matth. 10: *Qui diligit animam suam plusquam me, non est me dignus, et illud Augustini 14, de Civit., cap. ult.: Amor sui usque ad con-*

temptum Dei ædificat civitatem Babylonis, unde D. Thomas 1, 2, quæst. 77, art. 4, dicit omnia peccata oriri ex amore sui. Sed hæc responsio non satisfacit, quia ipse peccator non est finis *cujus*, sed *cui* amatur bonum illud, cuius gratia peccat, et de illo bono dicitur quod habeat rationem finis ultimi illius peccati, nec est contra rationem finis ultimi, quod alicui appetatur. Unde propter illud bonum censetur peccator deserere Deum, et illo fruitur tanquam bono adepto et sufficienti sibi; quapropter aliter responderi potest, si plura peccata mortalia tantum successive committantur, tunc peccatorem toties intendere vel mutare finem ultimum, quoties de novo mortaliter peccat, præsertim si peccatum sit diversum a præcedentibus, vel illi repugnans quantum ad conversionem: nam quamvis præcedentia peccata semper moveant habitualiter, et quantum ad reatum, tamen intentio actualis, vel virtualis peccantis mutari potest, atque hoc modo semper manet fixa in uno ultimo fine. Si autem simul committat plura peccata mortalia, tunc non convertitur ad singula objecta talium peccatorum ut ad fines ultimos totales, sed partiales tantum, et ultimus finis totalis erit aggregatum ex illis omnibus. Et hæc responsio est probabilis et facile sustineri potest.

12. Vera tamen doctrina, ut existimo, est, dupliciter intelligi posse eum, qui mortaliter peccat, ponere ultimum finem in creatura primo formaliter ac propria intentione: secundo tantum interpretative, seu imputative. Prior modus verus non est, ut recte probant argumenta Adriani et exempla ipsa: non enim omnis peccator dum peccat, ita diligit creaturam circa quam peccat ut se, et omnia sua in illam referat, et ut illam amet expresse, et formaliter tanquam bonum sibi sufficiens: quin potius nec semper amatur ut finis proximus res illa, circa quam peccatur, sed solum ut medium; ut cum quis furatur propter mœchiam, non constituit finem in objecto furti, quantum est ex formali intentione sua. Posterior igitur modus verus est, nam quia peccator propter bonum creatum deserit suum finem ultimum et bonum illud præfert divinæ amicitiae, ideo interpretative censetur diligere illam creaturam plus quam Deum, ut amicum et ultimum finem: et hac ratione imputative et interpretative dicitur ponere ultimum finem in creatura.

13. Ex qua doctrina est facilis responsio ad difficultatem positam: cum enim dicimus, non posse aliquem intendere plures ultimos fines,

intelligendum id est de propria et formali intentione, nam in hac reperitur repugnantia supra posita, at vero interpretative tantum, et secundum moralem imputationem non repugnat intendere plura ut ultimos fines, quia tunc in actibus formalibus non est repugnantia, quia neuter eorum tendit in objectum suum formaliter, ut in summum bonum sufficiens: id autem quod implicite tantum, et interpretative continetur in actu, non variat rationem operis, nec modum operandi; unde fit, ut peccator in informali modo suo operandi aliquid amet ut medium, et tamen illi imputetur, ac si amaret ut finem: et idem est de amore talis objecti super alia bona: nam quantum est ex formali affectu, non semper diligit illud plus quam alia omnia: tamen interpretative illi imputatur, ac si ita diligeret.

SECTIO IV.

Utrum possit aliquis simul intendere duos fines ultimos, unum simpliciter, et alterum secundum quid.

1. Hæc sola superest nobis facienda comparatio in qua ratio dubitandi est; quia finis ultimus simpliciter est ille, in quem homo dirigit se, et omnia sua: ergo impossibile est, ut cum tali fine simul intendatur alius, qui sit ultimus, etiam secundum quid tantum et negative. Patet consequentia, quia vel ille finis ordinatur ad alium finem, qui dicitur ultimus simpliciter, vel non; primum, ergo jam ille non est ultimus, etiam negative, cum ordinetur ad alium; si secundum, ergo alter non est finis ultimus simpliciter, cum non omnia ordinentur in ipsum. Confirmatur primo, quia de ratione finis ultimi simpliciter est, ut sit bonum sufficiens: ergo impossibile est appetere cum illo aliud bonum non propter ipsum, quando tunc jam non censeretur ipsum per se sufficiens. Et confirmatur secundo, quia necesse est hominem operari omnia propter ultimum finem simpliciter, ut divus Thomas hic docet, artic. 6; ergo fieri non potest ut cum tali fine intendatur alius, qui fit ultimus negative.

2. In contrarium est, quia justus, qui venialiter peccat, habet Deum pro ultimo fine simpliciter, et tamen in objecto venialis constituit finem ultimum secundum quid. Propter quam difficultatem præsertim mota est hæc quæstio, illa enim non obstante, multi Thomistæ sentiunt, non posse hominem simul

duos fines ultimos intendere etiam dicto modo, propter rationem in principio positam: et ideo conantur invenire modum, quo defendant istum venialiter peccantem habere Deum pro ultimo fine, etiam in ipso actu venialis peccati. Dicunt ergo, in eo actu operari justum propter Deum, saltem habitualiter: sed hoc, ut ex supra dictis constat, duobus modis potest intelligi: primo, proprie, ita ut revera justus per aliquem actum suum referat peccatum veniale in Deum, saltem ea intentione universali, qua refert omnia sua in Deum. Et hoc modo intellecta hæc sententia est valde falsa, quia peccatum veniale non est hoc modo referibile in Deum, essetque contrarium divino honori hoc modo referre peccatum veniale in Deum, quia esset profiteri peccatum veniale placere Deo: et ideo, quando illa relatio fit universalis omnium operum in Deum, aut debet intelligi distributio accommodata, scilicet, omnium, quæ apta sunt referri in ipsum, vel certe si justus interdum habuit generale propositum absolute et simpliciter operandi propter Deum, quando postea venialiter peccat, mutat ex parte prius propositum, et non est in illo constans. Secundo, potest hæc sententia intelligi improprie, quia scilicet cum peccato veniali simul esse potest habitualis operantis conversio ad Deum ut ultimum finem, et hoc, quidquid sit de modo loquendi re ipsa verum est: tamen sic non explicat, quis sit finis ultimus illius operis peccati venialis, quia, ut supra, distinct. 2, quæst. 4, numero 2, dixi, illa relatio habitualis non est operis, sed subjecti, neque informat ullo modo ipsum opus, sed concomitatur tantum: ergo per hoc solum non explicatur quem finem habeat ipsum opus, aut operans in tali actu, cum illum non referat in Deum.

3. Respondet Medina justum referre actum peccati venialis in se ipsum, et quia se ipsum refert habitualiter in Deum per habitum charitatis, ideo consequenter refert habitualiter ipsum actum peccati venialis. Sed hoc non est recte dictum, nec satisfacit, primo, quia operans non refert peccatum veniale, et objectum ejus in se ipsum, nisi tanquam in finem *cui*: hæc autem relatio non excludit rationem ultimi finis, ut sæpe dixi. Deinde, quia licet persona referatur habitualiter in Deum, non sequitur quidquid inest personæ, referri etiam habitualiter in Deum: nam quod est illicitum, nullo modo est medium tendendi ad Deum; et ideo licet persona secundum se referatur, non tamen ut est finis peccati venia-

lis, alias posset etiam actualiter referri peccatum veniale in Deum, quia potest justus actu referre se ipsum in Deum, ut ultimum finem, et tamen venialiter actu peccare per aliquem locum, et vanam complacentiam concomitantem, et e contrario potest venialiter peccare propter alium, qui sit in peccato mortali referendo in ipsum tanquam in finem *cui* ipsum veniale peccatum absque alia ratione in ulteriorem finem a se, vel ab alio, propter quem operatur, intentum.

4. Dicendum ergo existimo, nullam esse repugnantiam quod aliquis simul intendat unum finem ultimum simpliciter respectu personæ operantis, et tamen quod in aliquo opere sistet in aliquo fine; qui sit ultimus negative, seu secundum quid solum respectu talis operis. Hoc probat sufficienter exemplum adductum de homine justo peccante venialiter; imo idem fere procedit in homine existente in peccato mortali, nam ille etiam potest venialiter peccare, et per talem actum non constituit ultimum finem simpliciter in creatura, nec refert illum in finem peccati mortalis, alias in eo etiam actu mortaliter peccare, item, fieri potest simile argumentum de infideli idololatra, qui retulit omnia sua opera in idolum, tanquam in ultimum finem, et tamen postea absque ulla memoria illius finis, eleemosynam facit ductus honestate naturali, ille enim tunc bene moraliter operatur juxta sanam et certam doctrinam, non ergo refert illud opus in idolum tanquam in finem ultimum: sistit ergo ejus intentio in objecto illius operis per se bono et amabili, tanquam in fine ultimo, saltem negative, licet operans habitu retineat alium finem ultimum simpliciter. Ratio autem est, quia in hoc nulla est repugnantia ex parte ipsorum objectorum seu finium, et alioquin voluntas est libera ad operandum pro ut voluerit. Antecedens patet, quia non est necesse ut intentio finis ultimi simpliciter informet omnes alios actus hominis habentis talem intentionem; quod facilius patebit respondendo rationi dubitandi positæ in principio.

5. *Discrimen inter mortale et veniale.* — Ad quam sic respondetur, non esse de ratione ultimi finis simpliciter, ut qui illum intendit, omnia opera sua actu referat in ipsum, sed satis est quod hoc sit debitum ipsi ultimo fini; si verum sit, et cum dignitate et proportionem appetatur: nam alioqui ut operans dicatur intendere talem finem, satis est, ut nihil amet, quod illi repugnet simpliciter, et quod absolute intendat adhibere media necessaria ad

consequendum illum, cum qua intentione stare potest ut in tali opere habeat levem inordinationem respectu talis finis, quatenus per tale opus in illum non tendit. Unde obiter notari potest differentia quædam inter mortale et veniale, quod per mortale simpliciter deserit homo ultimum finem suum, quia aliquod bonum illi absolute præfert: per veniale autem non deserit ipsum finem, sed solum non quærit illum per talem actum. Unde ad primam confirmationem respondetur, finem ultimum simpliciter intendi ut bonum sufficiens, postquam sit consecutus: tamen quamdiu non est comparatus, potest homo aliquid aliud bonum amare extra illum finem: quod quidem licet sit inordinatum, quando ille ultimus finis est verus et debitus, non tamen est impossibile, quia non est necesse, ut qui intendit aliquid bonum, ut sufficiens in omni actu suo, illud inquirat. Secunda confirmatio petit sequentem quæstionem, ubi expediatur.

SECTIO V.

Utrum necesse sit, hominem semper operari propter finem ultimum simpliciter a se intentum.

1. Duplex potest esse sensus quæstionis, primus absolutus, an necessarium sit præcedere in homine aliquam intentionem finis ultimi absolute propter quem operetur. Secundo ex hypothesi, an postquam homo habuit talem intentionem, necessarium sit, ut ab illa procedant omnes alii actus circa fines particulares. Prior sensus resolutus fere est ex dictis in prima sectione hujus disputationis, pauca vero addenda sunt propter quosdam auctores, qui necessarium putant, ut ante omnes intentiones finem particularium, antecedant in homine secundum rationem operante, intentio finis ultimi universalis, non quidem finis ultimi materialis, quia non est necesse, ut in aliqua re particulari primum omnium ponatur finis ultimus simpliciter, quia neque hoc est necessarium ad posteriores actus, qui versantur circa particularia bona, nec fere est homini possibile, quia constituere finem ultimum in hac, vel illa re, est valde difficile, et magnam cognitionem requirit: loquuntur ergo hi auctores de fine ultimo formali, id est, de complemento totius boni, volunt enim necessarium esse, ut primus actus humanæ voluntatis sit circa felicitatem, vel circa bonum in communi, seu circa perfectum et completum bonum ho-